

סיפורי ג'וחא- הצעה להוראה למידה לתלמידי עברית

לדוברי ערבית מסלול 8-9-10 שנות לימוד

מיהו ג'וחא?

ג'וחא (בערבית: جُحَا), הידוע גם בשמו נאסר א-דין הוא דמות הומוריסטית בסיפורי העם בפולקלור של רוב ארצות העולם המוסלמי: במזרח הקרוב במרכז אסיה, בקווקז, ובחבל הבלקן.

דמותו של ג'וחא משתנה מסיפור לסיפור, והוא מופיע לעיתים כצעיר ולעיתים מבוגר, לעיתים כחכם ולעיתים כטיפש, לעיתים נשוי ולעיתים רווק.

הסיפור העממי - מתוך אתר מורשת המגזר הערבי

הסיפור העממי הוא סיפור העובר בעל פה מדור לדור, כאשר הדמיון העממי הוא מאפיין מרכזי בו. בחברה הערבית התרגלו להעביר סיפורים אלה לילדים לפני השינה על ידי הסבא או הסבתא, בדיו'אן (חדר אורחים), בשדה או ביער וכמובן גם באוהל של מנהיג השבט.

מקורו של הסיפור העממי הוא בתקופות קדומות מאוד. הסיפורים עוסקים לרוב בגבורה, באהבה, במולדת, בעוני, במאבקי האבירים והגדולים ובביקורת בסגנון עממי למציאות שחיו בה אבותינו. בסיפור העממי קיים עירוב בין מציאות לדמיון ולכן נמצא בו לעיתים מאורעות בלתי טבעיים, כמו למשל חיות שמדברות ומתנהגות כמו בני אדם. הסיפורים העממיים שירשנו מהדורות הקודמים מלאים מוסר השכל וחכמת חיים והם כוללים תמצית של ניסיון במהלך ההיסטוריה. זהו אחד האמצעים החשובים של התרבות להעברת ערכי מוסר לדורות הבאים.

הסיפור העממי הוא סוג של תרבות לא כתובה, כלומר התכנים הועברו בעל פה ולא בספרים. מה היו הסיבות לכך לדעתכם?

- לא היו אמצעי תאורה ולכן המשפחות סיפרו בשעות החשכה את הסיפורים בעל פה
- הסיפורים היו כתובים, אך השפה הייתה קשה מידי למספרים
- אנשים היו אנאלפביתים ולכן לא קראו
- לא היו אמצעי הבידור והתקשורת המוכרים לנו כיום (טלוויזיה, תיאטרון וכדומה) והסיפורים העממיים היוו את אמצעי הבידור המועדף
- לא היו בערים הערביות אמצעים לכתיבת ספרים
- ילדים אהבו לשמוע סיפורים מההורים ומהסבים והסבתות

מאפייני הסיפור העממי

- הסיפור העממי פותח בדרך כלל במלים כמו: "כאן יא מאכאן" (=היה היה). המספר מנסה לתפוס את הקשב של השומעים ובוחר נושא הקרוב ללבם.
- דיאלוגים- המספר מנסה לחקות את הנפשות הפועלות בסיפור וממחז אותן כאילו הסיפור מתרחש כעת.
- אין חשיבות לדיוק בנוסח ולבחירת המילים. מכיוון שהסיפור עובר בעל פה, המספר יכול להוסיף או להשמיט מילים כראות עיניו.
- לרוב בסיפורים העממיים יש ניגוד בין טוב ורע.
- שפת הסיפור עממית ופשוטה או ספרותית.
- הסיפור מלמד אותנו על ערכי החברה הערבית, הבדואית, הכפרית והעירונית. הוא מספר לנו על המנהגים של החברה כמו: הקפה "אל סאדה", מנהגי קבלת אורחים אצל הבדואים, סיפורי המלחמה והפלישה בין השבטים, היחסים הרגשיים בין הבת של השיח' לבין בנו של שיח' שבט אויב וכדומה.

- לעיתים הסיפורים משקפים את הסביבה הכפרית החקלאית ואת חיי הפלאח על אדמתו. מופיעים בהם חדר האירוח, מנהג יישוב הסכסוכים, המוסר והכבוד. כמו כן, הסיפור משקף גם את חיי העיר והמסחר.
- אפשר למצוא בין הסיפורים העממיים גם נושאים פוליטיים כמו ההגנה על האדמה, סיפורים לאומיים וסיפורי גבורה.
- היסוד העל טבעי. כאמור לעיתים קורים בסיפור דברים דמיוניים שאינם מתקבלים על הדעת.
- חוק השילוש – בדרך כלל בסיפור העממי מופיעים שלושה גיבורים, שלושה מאורעות, שלושה חפצים פלאיים, שלושה אחים וכדומה.
- לרוב הסיום הוא טוב ואופטימי ומקנה תחושה טובה למאזינים.

נסו למצוא בסיפורים העממיים שאתם מכירים דוגמאות לכל אחד מהמאפיינים שהוזכרו לעיל.

מטרות הסיפור העממי

לסיפור העממי תפקיד מוסרי התנהגותי, כשהוא כולל בתוכו חוכמת חיים, לקחים ומוסר השכל. אפשר לומר שלכל סיפור יש חוכמה וביקורת בנושא מסוים או מאבק בין שתי התכונות "הטוב" ו"הרע".

סיום הסיפור הוא לרוב טוב, כאשר הדמויות הראשיות מתגברות על הרע. הסיפור הוא ציטוט מהמציאות ומהמנהגים החברתיים, והוא תרבות העוברת מדור לדור ומשקפת את סביבת המספר.

שני הסיפורים בהמשך הם כאלה שהנושאים והתכנים שלהם רלוונטיים לעולמכם, התלמידים. אלו הם סיפורים נפוצים ומוכרים בקרב החברה ויש להם משמעות חינוכית עמוקה. לעיתים קרובות לסיפור אחד יש כמה מסרים.

https://www.youtube.com/watch?v=V2-i_mcT1bc

דודו אלהרר - סרטון יוטיוב

ג'וחא והחמור

בנו של ג'וחא הולך ליד החמור, מחזיק את המושכות ומדבר עם אביו. כאשר האב והבן עברו קבוצה קטנה של אנשים שנאספו על צד הדרך, הם אמרו לזקן, "איך אתה יכול להיות כל כך חסר לב, ג'וחא? איך אתה יכול לרכב על החמור ואילו הבן שלך נאלץ ללכת לצדך?"

כאשר ג'וחא שמע מילים אלו, הוא ירד והעלה את בנו במקומו לגב החמור.

ג'וחא ובנו המשיכו במסעם, ג'וחא הולך לצד החמור, מחזיק את המושכות בידיו כאשר עשו את דרכם לשוק.

קילומטר במורד הכביש, ג'וחא עובר ליד קבוצה קטנה של נשים שהתאספו סביב. כאשר הנשים ראו את ג'וחא הן נדהמו. ושאלו אותו, "איך זה שזקן הולך בזמן שבנו הצעיר רוכב על החמור? אין ספק שזה לא בסדר!"

אז ג'וחא טיפס על גביו של החמור עם בנו והם המשיכו במסעם. הגיעו להן שעות הצהריים החמות, השמש זרחה גבוהה בשמים, והיה מאוד חם, אבל עדיין ג'וחא ובנו המשיכו במסעם לכיוון השוק.

החמור נע לאט מאוד בגלל המשקל של האב ובנו על הגב שלה, עד שהם נתקלו בקבוצה קטנה של אנשים שהתאספו סביבם כאשר התקרבו ג'וחא ובנו לשוק. האנשים הצביעו בהסתייגות כשהם ראו את ג'וחא ובנו יושבים על גבו של החמור הקטן שזז כל כך לאט תחת משקלם הכבד של האב ובנו. "למה אתם רוכבים על חמור כל כך קטן?" הם צעקו לג'וחא.

"האם אינך רואה שאתה כבד מדי וחמורך לא יכול לתמוך במשקל שלך?"

"אני חושב שזה הכי טוב אם שנינו נרד מהחמור ונלך", אמר ג'וחא אל בנו. "כך אף אחד לא יעצור אותנו יותר בדרך."

אז ג'וחא ובנו ירדו מהחמור. ג'וחא לקח את המושכות כדי להוביל את החמור והלך עם בנו לכיוון השוק במרכז הכפר.

אבל כאשר ג'וחא הגיע לשוק, הרבה אנשים צחקו ולעגו לזקן. 'איזה טיפש! הם הכריזו. "איזה סוג של אדם הוא בעלים של חמור ועדיין הולך עם הבן שלו, כאשר הוא יכול לרכב על החמור?"

ג'וחא לא כעס על האנשים, כי הוא הבין שזה לא אפשרי לרצות את כולם כל הזמן, ואולי זה היה הכי טוב אם כל אדם להחליט איך לחיות את החיים שלו בעצמו.

החתול של ג'וחה

יום אחד רואים אנשים את ג'וחה הולך לכיוון הנהר, מחזיק בזרועותיו חתול.

"לאן זה ג'וחה?"

"סתם, לרחוץ את החתול שלי בנהר."

"ג'וחה! יצאת מדעתך? חתול רוחצים? הוא ימות לך!"

"לא, זה בסדר."

"מה בסדר? חתול זה לא כלב! אל תעשה את זה."

"זה בסדר. אל תדאגו."

"נו טוב", אמרו, "זה עסק שלו. שיעשה מה שהוא רוצה."

למחרת עוברים, רואים את ג'וחה יושב על שפת הנהר, מחזיק את החתול המת בזרועותיו וממרר בבכי.

"ג'וחה, וכי לא אמרנו לך?"

"לא, לא" הוא עונה להם "זה לא בגלל שרציתי אותו, זה בגלל

שאחר כך סחטתי אותו..."

עיבוד לסיפור מתוך ספרה של מתילדה כהן-סראנו "ג'וחה מה הוא אומר?"
הוצאת כנה, ירושלים, תשנ"ב 1991

ג'וחא ואשתו

ג'וחא הָיָה סָבֵל עֲנִי מְאֹד, לְמִרְוֹת שֶׁהוּא עֶבֶד בְּשׁוּק מְהַבֹּקֵר עַד הָעֶרֶב, הוּא הֲרוּיַח מְעַט כֶּסֶף.

יוֹם אֶחָד הוּא הָרוּיַח קֶצֶת יוֹתֵר מִן הָרְגִיל, לִכֵּן הוּא קָנָה בְּשׁוּק שְׁלוֹשָׁה קִילוֹגְרָמִים בָּשָׂר כְּבֶשׂ וְהִבִּיאָם הַבֵּיתָה לְאִשְׁתּוֹ, אַחֲרֵי שֶׁהִסְבִּיר לָהּ הֵיטֵב, כִּי צָד לְבַשֵּׁל אֶת הַבָּשָׂר לְאַרוּחַת הָעֶרֶב, חֵזֵר לְעִבּוּדָתוֹ.

לְקַחְהָ אִשְׁתּוֹ שֶׁל ג'וחא אֶת הַבָּשָׂר תִּבְלָה אוֹתוֹ טוֹב מְאֹד שָׁמָּה בְּסִיר וְהִכְנִיסָה אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַתְּנֹר. הָרִיחַ הַטוֹב שֶׁל הַתְּבַשִּׁיל הִיָּה מֵעוֹרֵר תְּאָבוֹן כֹּל כֵּךְ, עַד שֶׁהִיא לֹא הִתְאַפְּקָה, הִזְמִינָה אֶת אֶחִיָּהּ וְהִשְׁנִיָּם אֶכְלוּ אֶת הַכּוֹל, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ שׁוּם דָּבָר. כְּאַשְׁרֵי שֶׁב ג'וחא הַבֵּיתָה, בִּיקֵשׁ מְיָד לֵאכּוֹל מִן הַבָּשָׂר. "אוֹי וְאַבוֹי!", צָעָקָה הָאִישָׁה, "בְּזִמְנֵן שֶׁתְּלִיתִי כְּבִיסָה, בֵּא הַחֲתוּל שֶׁלְךָ וְאֶכֶל אֶת כָּל הַבָּשָׂר, וְעַכְשֵׁי אֵין לִי מַה לְתֵת לְךָ לְאַרוּחַת הָעֶרֶב!" תִּפֶּס ג'וחא אֶת הַחֲתוּל וְהִנִּיחוֹ עַל הַמֵּאֲזֵנִים כְּדִי לְשַׁקּוֹל אוֹתוֹ. הַמֵּאֲזֵנִים הָרְאוּ שְׁלוֹשָׁה קִילוֹגְרָמִים בְּדִיוֹק. "אִם זֶה הַבָּשָׂר", אָמַר ג'וחא, "אִז אֵיפֶה הַחֲתוּל? וְאִם זֶה הַחֲתוּל, בְּשֵׁם שָׁמַיִם, אָמְרִי לִי, הֵיכֵן הַבָּשָׂר?"

סבל: עתל תבלה : اضافت التوابل תאבון: رغبة شديدة للأكل לא
התאפקה: لم تسيطر على نفسها המאזנים: الميزان

ג'וחא והקבצן

יום אחד יצא ג'וחא עם חברו לטייל בשוק. בעודם מטיילים להנאתם ראו באחת הפינות ישב לו קבצן זקן וקרא עיתון. חברו של ג'וחא הביט בקבצן, פנה אליו ואמר: "כיצד ייתכן שאתה קורא עיתון? הרי אתמול טענת בפני שאתה עיוור!"
הקבצן לא ענה.
ג'וחא אמר לחברו: "כנראה היום הוא חרש..."

סיפורון על ג'וחא

מאת: יונה כחולה

ג'וחא בא אל השוק והיה רעב. עמד מחוץ למסעדה ולטש עיניים. יצא בעל המסעדה והזמינו להכנס: "מה תרצה לאכול, אדוני?" "אכל ג'וחא וזלל אטריות ובשר ואף מילא כיסיו בשביל בנו. אולם משכילה לאכול בא ונפרד בתודות מן הטבח. "כל מה שאכלת עולה שישה פיאסטר" אמר הטבח. "אבל אין לי כסף", אמר ג'וחא. "חשבתי שאני אורחך". גרר אותו הטבח אל הקאדי. ציווה הקאדי להרכיבו על חמור כשפניו אל זנבו וכך הוליכו אותו ברחבי העיר כשהכל בזים לו והילדים רוקדים ושרים דברי לעג, לצלילי תופים. ראה אותו אחד ממכריו וקרא בצער: "יא ג'וחא, מה עוללת שנוהגים בך כך?" "ענה לו ג'וחא: "תחילה אכלתי מנה כפולה של אטריות בבשר ואף התירו לי למלא כיסי עבור בני. כעת זכיתי ברכיבה חינם על חמור והכל מריעים לי וחולקים לי כבוד ויקר."

ג'וחה והמלך

יום אחד היה ג'וחה צריך להתייצב בפני המלך. לקח ג'וחה למלך, כמתנה, סל מלא באגוזים. פגש אותו משרת המלך ואמר לו: "ג'וחה, המלך לא אוהב אגוזים. הוא אוהב תאנים".

טוב, "הלך ג'וחה לביתו והחליף את האגוזים בתאנים. בא ג'וחה לפני " המלך עם סל התאנים. בדיוק באותו זמן היה המלך עצבני ומרוגז. לקח את הסל מג'וחה והתחיל זורק עליו תאנה אחרי תאנה. "נהדר, " צועק ג'וחה וצוחק. המלך פער פיו בתדהמה: "מה פה כל כך נהדר, ג'וחה?" ענה "ג'וחה: "הוד מלכותו, אני הייתי אמור להביא לך סל מלא באגוזים.